

Regeringens proposition

1983/84:153

om ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden;

beslutad den 29 mars 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

BO HOLMBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att kammarkollegiets kostnader för förvaltning m. m. av allmänna arvsfonden skall täckas av medel ur fonden. Vidare föreslås en höjning av den värdegräns som nu gäller för att regeringen utan riksdagens tillstånd skall få besluta om avstående av egendom, som har tillfallit fonden i arv. Förslagen medför ändringar i lagen om allmänna arvsfonden. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1984.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden

Härigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse*1 §¹

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genora gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av kammarkollegiet såsom en särskild fond för främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en tiondel läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

Ur fonden betalas kammarkollegiets kostnader för fondens förvaltning och fullgörandet av kollegiets övriga uppgifter enligt denna lag med belopp som regeringen bestämmer.

5 §²

Arv, som har tillfallit fonden, får helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses billigt. Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får beslut ej fattas om att till någon avstå egendom till ett värde *överstigande 200 000 kronor*.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får beslut ej fattas om att till någon avstå egendom till ett värde *som överstiger 800 000 kronor*.

Vill någon att arv som tillfallit fonden skall helt eller delvis avstås, skall han inge sin ansökan till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Det åligger länsstyrelsen att genast underrätta kammarkollegiet om ansökningen samt, efter verkställd utredning, till kollegiet insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Kollegiet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till regeringen, om icke kollegiet äger besluta i ärendet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

¹ Senaste lydelse 1972:640.

² Senaste lydelse 1981:362.

CIVILDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1984-03-29

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Andersson, Boström, Bodström, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Holmberg

Proposition om ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden

1 Inledning

I årets budgetproposition (prop. 1983/84:100, bil. 15 s. 163) har regeringen på grundval av ett förslag i kammarkollegiets anslagsframställning för budgetåret 1984/85 föreslagit att allmänna arvsfonden belastas med kammarkollegiets kostnader på grund av arbetet med avveckling av dödsbon enligt lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden. Dessa kostnader har för budgetåret 1984/85 beräknats till 1 741 000 kr.

På grund av den senaste allmänna fastighetstaxeringen har en inte oväsentlig höjning av taxeringsvärdena skett. Detta förhållande i förening med den allmänna prisutvecklingen ger anledning att nu ta upp frågan om en höjning av den värdegräns om 200 000 kr. som gäller för regeringens befogenhet att utan tillstånd av riksdagen besluta om avstående av egendom som har tillfallit allmänna arvsfonden i arv.

För att göra det möjligt att belasta allmänna arvsfonden med vissa förvaltningskostnader krävs ändring i arvsfondslagen. Detsamma gäller höjningen av den nyssnämnda värdegränsen. Jag avser att nu ta upp de ifrågavarande lagändringarna. I ärendet har jag samrått med cheferna för justitie- och finansdepartementen samt statsrådet Sigurdsen.

2 Föredraganden

2.1 Förvaltningskostnader

Kvarlätenskap efter den som avlider utan att efterlämna arvsberättigade släktingar eller att ha testamenterat sin egendom till annan tillfaller enligt 5 kap. 1 § ärvdabalken allmänna arvsfonden. Egendom kan också tillföras fonden genom gåva eller testamente. Närmare regler om fonden finns i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden. Av lagen framgår att fonden skall förvaltas av kammarkollegiet och användas för främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade (1 §). Understöd ur fonden delas ut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (2 § första stycket). Kammarkollegiet skall bevaka allmänna arvsfondens rätt till egendom som i arv tillfaller fonden eller som kan tillfalla fonden genom gåva eller testamente (3 §). Kollegiet får enligt bestämmelsen också tala och svara i mål som rör fonden. Kammarkollegiets uppgifter enligt lagen innebär vidare att kollegiet prövar frågor om godkännande av testamenten (4 §) och om avstående av arv i vissa fall (5 §). Kollegiet mottar och granskar också redovisning för förvaltning av egendom som tillkommer fonden (12 §).

Allmänna arvsfonden uppgick den 30 juni 1983 till omkring 225 milj. kr. Fondens räkenskapsår sammanfaller med budgetåret. Under budgetåret 1980/81 inflöt i arvsmedel drygt 39 milj. kr., under budgetåret 1981/82 drygt 56 milj. kr. och under budgetåret 1982/83 ca 60 milj. kr. Avkastningen av fonden var ca 22 milj. kr. under budgetåret 1982/83. För innevarande budgetår finns för understöd ur fonden ett disponibelt belopp av drygt 124 milj. kr., varav omkring 48 milj. kr. utgör odisponerade medel från tidigare år.

Arbetet med avveckling av dödsbon och därmed sammanhängande frågor handläggs inom kollegiet av en särskild enhet, arvsfondssektionen. Det huvudsakliga arbetet med fondens förvaltning, medelsplaceringsfrågor och liknande, handhas av kollegiets fondbyrå. Kammarkollegiet har i sin anslagsframställning framhållit att frågan om allmänna arvsfondens förvaltning bör behandlas skild från det arbete som utförs som ett led i dödsboavvecklingen. Kollegiet har härvid hänvisat till att frågan om de statliga fonderna och deras förvaltning behandlas av utredningen (E 1979:03) angående översyn av den statliga fondförvaltningen m. m. Kollegiet har också framhållit att kostnaderna för arbetet vid arvsfondssektionen är klart avskiljbara från andra verksamhetskostnader vid kollegiet. Kollegiet har därför enbart begärt ersättning för arbetet vid arvsfondssektionen och i sin kostnadsberäkning inte tagit med fondförvaltningskostnaderna.

Som jag inledningsvis har nämnt har regeringen med utgångspunkt i kammarkollegiets anslagsframställning i årets budgetproposition föreslagit att kostnaderna för avveckling av dödsbon där allmänna arvsfonden är dödsbodolägare får belasta allmänna arvsfonden för budgetåret 1984/85. Bakgrunden till förslaget i budgetpropositionen är att jag i likhet med

kammarkollegiet anser det rimligt att de kostnader som uppkommer för kollegiet inte skall finansieras med skattemedel. Jag har därför i budgetpropositionen föreslagit att kammarkollegiets kostnader för avveckling av dödsbon i fortsättningen får belasta allmänna arvsfonden.

För att det skall vara möjligt att belasta allmänna arvsfonden med kammarkollegiets kostnader för avveckling av dödsbon krävs, som jag inledningsvis har nämnt, ändring i arvsfondslagen. Vid beredningen av detta lagstiftningsärende har det varit naturligt att pröva frågan om fonden bör belastas också med kostnaderna för fondens förvaltning. Enligt min mening bör inte heller fondförvaltningskostnaderna utgå av skattemedel. Jag anser inte att ett sådant ställningstagande på ett avgörande sätt föregriper det arbete som utredningen för översyn av den statliga fondförvaltningen bedriver. Jag anser således att kollegiets kostnader för alla uppgifter enligt arvsfondslagen, såväl förvaltning av fonden som övriga uppgifter, bör betalas ur fonden.

Som kammarkollegiet har framhållit är kostnaderna för arbetet vid arvsfondssektionen klart avskiljbara från andra verksamhetskostnader vid kollegiet. Enligt min mening kan det inte medföra några svårigheter att uppskatta fondförvaltningskostnaden, även om arbetet med fondens förvaltning i allt väsentligt ligger på fondbyrån. Jag anser att en så enkel och obyråkratisk ordning som möjligt bör väljas för att med arvsfondens medel täcka kammarkollegiets kostnader. Det bör inte komma i fråga att tillskapa ett system med exakt ersättning i efterhand för de faktiska kostnaderna. Ett lämpligt system, som enligt min mening bör tillämpas i avvaktan på resultatet av det arbete som utförs av utredningen för översyn av den statliga fondförvaltningen, är att kammarkollegiet i sin anslagsframställning för kommande budgetår i förväg uppskattar de ifrågavarande kostnaderna. Ersättningen bör enligt min mening utgå budgetårsvis i förskott och beräknas med hänsyn till kostnadsläget vid ingången av budgetåret. Principen för beräkning av kostnaderna bör fastställas i samråd med riksrevisionsverket. Ersättningsnivån bör slutligt fastställas av regeringen i regleringsbrevet. Ersättningen bör redovisningstekniskt tas upp som en inkomst för kollegiet.

För budgetåret 1984/85 har kostnaderna enligt årets budgetproposition beräknats till 1 741 000 kr. Denna beräkning innefattar emellertid inte ersättning för fondförvaltningskostnaderna. Denna kostnad är, enligt vad jag har erfarit, relativt liten i jämförelse med kammarkollegiets kostnader för fullgörande av övriga uppgifter enligt arvsfondslagen. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt kammarkollegiet att inkomma med erforderligt underlag för en slutlig beräkning av ersättningen för budgetåret 1984/85.

Vad jag nu har föreslagit föranleder ändring i 1 § arvsfondslagen. I paragrafen har därför tagits in ett nytt stycke, i vilket anges att kammarkollegiets kostnader för förvaltning av fonden och fullgörandet av kollegiets övriga uppgifter enligt arvsfondslagen skall betalas ur fonden med belopp som regeringen bestämmer. Detta innebär att av de medel som under ett

räkenskapsår tillfaller fonden skall liksom hittills en tiondel läggas till fonden. Återstoden av de under året inlutna medlen skall tillsammans med avkastningen delas ut nästföljande år. De ifrågavarande kostnaderna täcks av de fonderade medlen. Kostnaderna är av marginell betydelse för storleken av de bidrag som delas ut. Jag vill i sammanhanget dessutom erinra om att för utdelning disponibla belopp under senare år inte har kunnat delas ut i sin helhet.

2.2 Beloppsgräns

Arv som har tillfallit allmänna arvsfonden kan i vissa fall efter ansökan avstås till annan. Reglerna härom finns i 5 § arvsfondslagen. Av 5 § första stycket framgår att arv, som har tillfallit fonden, helt eller delvis får avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses billigt. Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

I 5 § andra stycket regleras beslutanderätten i ärenden om avstående av arv. Huvudregeln är att beslut om avstående fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får dock regeringen inte fatta beslut om att till någon avstå egendom till ett värde överstigande 200 000 kr. Regeringen har i förordningen (1978:738) med bemyndigande för kammarkollegiet att pröva ärenden om avstående av arv som tillfallit allmänna arvsfonden (omtryckt 1982:135) bemyndigat kammarkollegiet att pröva ärenden om avstående av arv som har tillfallit allmänna arvsfonden i sådana fall då bouppteckningsvärdet av den egendom ansökan avser är högst 100 000 kr.

Den nu gällande värdegränsen för regeringens befogenhet att utan riksdagens tillstånd besluta om avstående av egendom som har tillfallit allmänna arvsfonden som arv infördes i arvsfondslagen år 1978 (prop. 1977/78:80, FiU 30, rskr 245). Därefter har genom lagändring arvsfondens rätt att avstå egendom utvidgats till att gälla bl. a. kulturhistoriskt intressant egendom (prop. 1980/81:48, LU 11, rskr 224).

Enligt min mening talar flera skäl för att den värdegräns som gäller med avseende på regeringens befogenhet att pröva frågor om avstående av arv nu bör höjas. Den på senare tid i arvsfondslagen införda möjligheten för fonden att avstå bl. a. kulturhistoriskt intressant egendom, höjningen av fastighetstaxeringsvärdena och den allmänna prisutvecklingen är sådana skäl. Den nya värdegränsen bör enligt min mening sättas till 800 000 kr. Med värde avses i likhet med vad som nu gäller egendomens värde enligt bouppteckningen.

Även beloppsgränsen för kammarkollegiets befogenhet att besluta om att arv skall avstås bör i följd härav höjas. Det ankommer på regeringen att besluta om detta. Jag avser därför att återkomma till regeringen i denna fråga. Jag vill framhålla att avsikten givetvis är att regeringen även i fortsättningen skall pröva alla ärenden av större vikt.

Förslaget att höja beloppsgränsen för regeringens befogenhet att besluta om avstående av arv föranleder ändring i 5 § arvsfondslagen.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom civildepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen om allmänna arvsfonden.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

